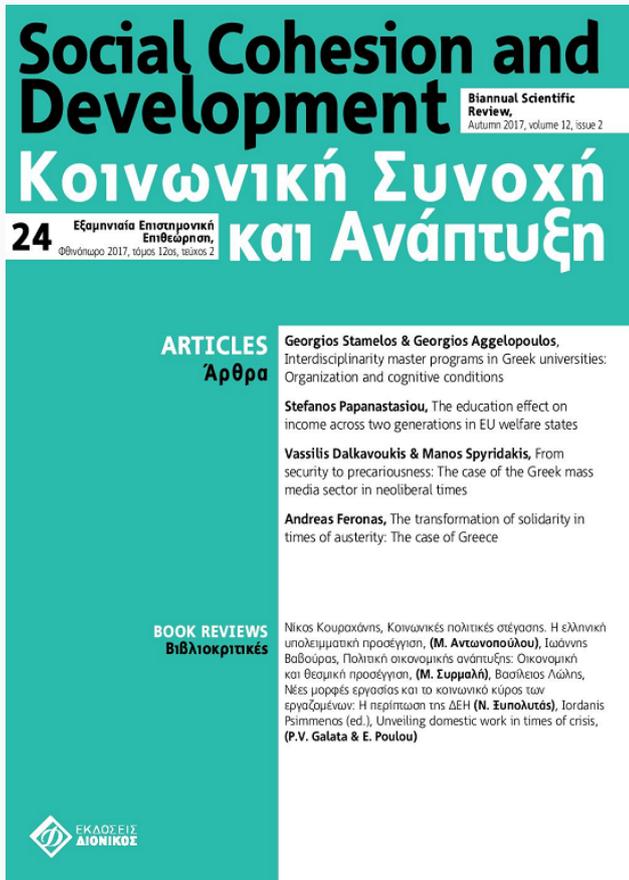

Social Cohesion and Development

Vol 12, No 2 (2017)

Social Cohesion and Development
Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη

Biannual Scientific Review,
Autumn 2017, volume 12, issue 2

24 Εξαμηνιαία Επιστημονική Επιθεώρηση,
Φθινόπωρο 2017, τόμος 12ος, τεύχος 2

ARTICLES
Άρθρα

Georgios Stamelos & Georgios Aggelopoulos, Interdisciplinarity master programs in Greek universities: Organization and cognitive conditions

Stefanos Papanastasiou, The education effect on income across two generations in EU welfare states

Vassilis Dalkavoukis & Manos Spyridakis, From security to precariousness: The case of the Greek mass media sector in neoliberal times

Andreas Feronas, The transformation of solidarity in times of austerity: The case of Greece

BOOK REVIEWS
Βιβλιοκριτικές

Νίκος Κουραχάνης, Κοινωνικές πολιτικές στέγασης. Η ελληνική υπολειμματική προσέγγιση, (Μ. Αντωνοπούλου), Ιωάννης Βαθούρας, Πολιτική οικονομικής ανάπτυξης: Οικονομική και θεσμική προσέγγιση, (Μ. Συρμαλή), Βασίλειος Λώλης, Νέες μορφές εργασίας και το κοινωνικό κύρος των εργαζομένων: Η περίπτωση της ΔΕΗ (Ν. Ξυπολιτάς), Jordanis Psimmenos (ed.), Unveiling domestic work in times of crisis, (P.V. Galata & E. Poulou)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΟΝΙΣΚΟΣ

Νίκος Κουραχάνης Κοινωνικές πολιτικές στέγασης. Η ελληνική υπολειμματική προσέγγιση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2017

Μαρία Γεωργία Αντωνοπούλου

doi: [10.12681/scad.18970](https://doi.org/10.12681/scad.18970)

Copyright © 2018, Μαρία Γεωργία Αντωνοπούλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Αντωνοπούλου Μ. Γ. (2018). Νίκος Κουραχάνης Κοινωνικές πολιτικές στέγασης. Η ελληνική υπολειμματική προσέγγιση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2017. *Social Cohesion and Development*, 12(2), 145–146. <https://doi.org/10.12681/scad.18970>

Νίκος Κουραχάνης

Κοινωνικές πολιτικές στέγασης. Η ελληνική υπολειμματική προσέγγιση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2017

Η οικονομική κρίση, οι πολιτικές λιτότητας και οι εκτεταμένες περικοπές κοινωνικών δαπανών, ως αποτέλεσμα κυρίως των δύο πρώτων, έφεραν στην επιφάνεια μορφές φτώχειας οι οποίες ποτέ δεν είχαν λάβει τόσο μεγάλες διαστάσεις στην ελληνική κοινωνία τις προηγούμενες δεκαετίες. Η έλλειψη στέγης αποτελεί μια επώδυνη μορφή κοινωνικού αποκλεισμού, η οποία προκύπτει ως αποτέλεσμα του συνδυασμού και της σύμπτωσης διαφορετικών και, συχνά, ετερόκλητων παραγόντων.

Περίοδοι οικονομικής ύφεσης και οι επιπτώσεις τους, η απουσία εργασίας και εισοδήματος, η ανυπαρξία κοινωνικών πολιτικών πρόληψης, η αναποτελεσματικότητα των κοινωνικών υπηρεσιών, οι διαταραγμένες σχέσεις με το οικογενειακό περιβάλλον και τον κοινωνικό περίγυρο, οι λανθασμένες ατομικές επιλογές σε κρίσιμα σημεία της ζωής ή ο συνδυασμός μερικών παραμέτρων από τις παραπάνω μπορούν να εκθέσουν έναν άνθρωπο στην απειλή του στεγαστικού αποκλεισμού και της απώλειας στέγης. Καθήκον των κοινωνικών πολιτικών είναι να προνοήσουν και να εκπληρώσουν με επάρκεια την προφύλαξη όσων πολιτών εκτίθενται σε τέτοιου είδους κοινωνικούς κινδύνους.

Οι κοινωνικές πολιτικές στέγασης αναπτύχθηκαν μεταπολεμικά στο Δυτικό κόσμο και αποτέλεσαν θεμελιώδες πεδίο παρέμβασης των κοινωνικών πολιτικών στο πλαίσιο ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας. Στην Ελλάδα τέτοιου είδους κοινωνικές πολιτικές χαρακτηρίστηκαν από εγγενή υπανάπτυξη στη βάση πολιτικών και οικονομικών στοχεύσεων αλλά και αδρανειών των ελληνικών μετεμφυλιακών και μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων. Ο άτυπος θεσμός της οικογένειας κατέστη ο βασικός πάροχος στεγαστικής – αλλά και κοινωνικής - προστασίας καθ' όλη την διάρκεια της ελληνικής μεταπολεμικής περιόδου. Άλλωστε, το φαινόμενο των αστέγων αναδεικνύεται στην ελληνική κοινωνία μόνο όταν εμφανίζονται ευάλωτες κοινωνικά ομάδες που δεν απολαμβάνουν το πλαίσιο της οικογενειακής προστασίας (οικονομικοί μετανάστες, ομογενείς, πολιτικοί πρόσφυγες).

Ωστόσο, η οικονομική κρίση και οι επακόλουθες δυσμενείς επιπτώσεις της δημιουργούν νέα αρνητικά κοινωνικά δεδομένα που χρήζουν τολμηρών απαντήσεων από τις κοινωνικές πολιτικές. Οι τελευταίες μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο αναδιαρθρώσεων, αντί να ενδυναμώνονται, εξασθενούν. Η συγκυρία αυτή 'πιέζει' πολίτες που εκτίθεται στον κίνδυνο της απώλειας στέγης να καταλήγουν τελικά άστεγοι, καθώς το δίκτυο ασφαλείας έχει απωλέσει τις αντοχές του και έχει γίνει και το ίδιο ευάλωτο.

Η ελληνική επιστημονική βιβλιογραφία στερείται μέχρι σήμερα τεκμηριωμένων και αναλυτικών αναφορών σε αυτό το πολύ σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα. Το ζήτημα της στεγαστικής πολιτικής έχει προσεγγιστεί πολεοδομικά, χωροταξικά, οικονομολογικά, γεωγραφικά, αλλά, κανένα βιβλίο στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια δεν έχει αναφερθεί στη Στεγαστική Πολιτική ως Κοινωνική Πολιτική. Η δουλειά του κ. Κουραχάνη, με επίκεντρο τις κοινωνικές πολιτικές για τους άστεγους, επιδιώκει συστηματικά και αναλυτικά αυτόν ακριβώς τον στόχο. Να μελετήσει δηλαδή τις πολιτικές στέγασης ως νευραλγικό πεδίο παρέμβασης των κοινωνικών πολιτικών.

Ξεκινώντας από την εννοιολογική σύνδεση μεταξύ Στεγαστικής και Κοινωνικής Πολιτικής ο κ. Κουραχάνης επιδιώκει να παρουσιάσει την σχέση αυτή μέσα από τις επιμέρους εκφάνσεις της (προσεγγίσεις και τύποι κοινωνικών πολιτικών στέγασης, εκδοχές κοινωνικών υπηρεσιών για τους άστεγους, κλπ). Τοποθετώντας το υπό διαπραγμάτευση ζήτημα στο ευρύτερο ευρωπαϊκό περιβάλ-

λον παραθέτει τα κυριότερα μεθοδολογικά εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί, το πλαίσιο των εξελίξεων σε κοινοτικό επίπεδο αλλά και τις κυριότερες θεσμικές παρεμβάσεις σε επίπεδο κρατών μελών.

Μεταβαίνοντας στην ελληνική περίπτωση, η οποία είναι το κύριο θέμα αναφοράς του βιβλίου, ο κ. Κουραχάνης δεν αρκείται στη μονοδιάστατη επισκόπηση των κοινωνικών πολιτικών στέγασης. Αντίθετα, προχωρά σε μια απόπειρα ερμηνείας της υπανάπτυξης τους, συσχετίζοντας τις με την δομή και τα χαρακτηριστικά του ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Παρουσιάζει τον χαρακτήρα που αυτές λαμβάνουν κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, περίοδο εμφανούς επιδείνωσης των φαινομένων έλλειψης στέγης, και επίσης τις αναλύει σε συνάρτηση με τις ευρύτερες εξελίξεις στις κοινωνικές πολιτικές ως αποτέλεσμα των οικονομικών περικοπών.

Η δουλειά του κ. Κουραχάνη, που βασίζεται στην διδακτορική του διατριβή, είναι πρωτότυπη προωθεί την έρευνα και συνεισφέρει ουσιαστικά στην κάλυψη ενός σημαντικού κενού στην ελληνική επιστημονική βιβλιογραφία. Είναι σίγουρο ότι, για ερευνητές και δάσκαλους, θα παραμείνει ως έργο αναφοράς για την προσεχή περίοδο. Βέβαια, η συνεχής αναφορά του συγγραφέα στην Κοινωνική πολιτική και η επίκλησή της ως το «Άγιο Δισκοπότηρο» σε πολλά σημεία του βιβλίου δεν συμβάλλει πάντα στην δυνατή τεκμηρίωση και την ουσιαστική επιχειρηματολογία του. Παράλληλα, η γενικότερη έλλειψη στοιχείων που υπάρχει πάνω στο θέμα δεν επέτρεψε ευρύτερες συγκρίσεις ή γενικεύσεις. Σε σύγκριση με την Ευρωπαϊκή εμπειρία θα πρέπει να σημειώσουμε μια σημαντική διαφορά του ελληνικού παραδείγματος: Το γεγονός του υψηλού ποσοστού ιδιοκατοίκησης που παρουσιάζει η Ελλάδα και οι σημαντικές αποκλίσεις από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, εμπόδισε μια απόπειρα εξαγωγής συνολικότερων συμπερασμάτων. Ας ελπίσουμε ότι η εργασία του κ. Κουραχάνη θα αποτελέσει το έναυσμα για έναν ζωηρότερο και συστηματικότερο διάλογο γύρω από τα ζητήματα της κοινωνικής στέγης.

Μαρία-Γεωργία Αντωνοπούλου

Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ιωάννης Βαβούρας

Πολιτική οικονομικής ανάπτυξης: Οικονομική και θεσμική προσέγγιση,

Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2016

Στο βιβλίο του Καθηγητή Ιωάννη Βαβούρα «Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης: Οικονομική και Θεσμική Προσέγγιση», υιοθετείται μια πολυσύνθετη ανάλυση, η οποία είναι συμβατή με το διεπιστημονικό χαρακτήρα της οικονομικής ανάπτυξης. Οι περισσότερες μελέτες για τη διερεύνηση της ανάπτυξης εμβαθύνουν σε διάφορες πλευρές εκδήλωσής της υπό το πρίσμα της οικονομικής ανάλυσης, αντιμετωπίζοντας ως δευτερεύουσας σημασίας τις θεσμικές και κοινωνικές προεκτάσεις της. Κάποιες άλλες μελέτες αναλύουν αποκλειστικά τις κοινωνικές πτυχές της ανάπτυξης, αποσιωπώντας τη στενή διασύνδεση μεταξύ της κοινωνικής και της οικονομικής συνιστώσας της. Κύριος σκοπός του βιβλίου είναι η ολοκληρωμένη και εις βάθος θεωρητική πλαισίωση της οικονομικής ανάπτυξης μαζί με την εμπειρική καταγραφή και τεκμηρίωση της έννοιας. Το βιβλίο αποτελείται από 12 κεφάλαια, συνυφαίνοντας τις βασικές κυρίως οικονομικές, αλλά και θεσμικές, διαστάσεις της διαδικασίας ανάπτυξης.

Σκοπός των κεφαλαίων 1 έως και 4 είναι η παρουσίαση των θεμελιωδών παραμέτρων της ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, στο εισαγωγικό κεφάλαιο 1, αναλύεται διεξοδικά ο όρος «οικονομική